

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

T R S T - 2. septembra 1982
Leto XXXIV. - Štev. 14
Petnajstdnevnik - Quindicinale
Abbon. postale - Gruppo II/70
300 lir

TRŽAŠKA NEVARNA RAZMERJA

Poleteje nam je prineslo novost v tržaških upravah, na občini in pokrajini, kjer sta se oblikovala manjšinska odbora med «melonarji» in laiko-socialističnim blokom. Možnost takega zavezništva smo napovedovali že pred poletjem, takoj po volitvah, a je vse kazalo, da mu je (med Slovenci) le redkokdo verjel. Od tod, najbrž, tudi podcenjevanje začetih a takoj tudi utišanih polemik med slovenskimi in italijanskimi socialisti.

Vse se je izteklo v skladu z novo usmeritvijo laično-socialističnega bloka, ki si ga je Cecovinijeva LpT izbrala za preferenčnega zaveznika, čeprav se ni nehala mežikanje do demokristjanov. Splošna diskriminacija pa je, seveda, veljala komunistom, saj smo bili edini, ki nismo postavljali zahtev o delitvi oblasti, pač pa predvsem programske točke. Po našem (klic vpijočega v puščavi) se namreč zavezništva oblikujejo tedaj, ko jih vežejo skupni cilji. Zato smo predlagali programsko soočenje, iz katerega naj bi izšli najmanjši skupni imenovalci programa za preporod Trsta tako v političnem, kakor tudi v gospodarskem in kulturnem smislu. Pri tem smo, seveda, trmasto vztrajali pri prepričanju, da je temelj resničnega razvoja v Trstu treba zgraditi na enakopravnem sožitju tuživečih narodnosti in torej na zaščiti slovenske manjšine, gospodarski razvoj pa na naslanjanju na naravno zaledje, ki ga v večji meri predstavlja Jugoslavija.

Do tod naša jasnost. V resnici pa so se meloni in socialisti dogovorili predvsem o razdelitvi stolčkov. Stvar pa ni imela samo tržaškega obeležja, pač pa predvsem blagoslov iz Rima. O tem najbolje priča dejstvo, da so bili glavni sestanki ned LpT in drugimi strankami v Rimu, kjer je LpT dobila «priznanje», da je pač stranka, ki ne predstavlja več «anomalije», pač pa je trajen politični dejavnik, s katerim velja voditi računa.

O drugačnih možnostih demokratičnih koalicij, ali celo o tem, da bi LpT lahko ostala v opoziciji skupaj s starim misovskim zaveznikom, ni nikomur padlo na misel.

Tako sta bila sestavljena manjšinska odbora, ki ga na občini vodi dosedanji župan Cecovini, na pokrajini pa socialist Clarici. V odborih so zastopani LpT, PSI, PSDI, PRI in PLI, med odborniki pa sta tudi oba slovenska socialista - Jagodic in Čok. KPI, SSK, KD in drugi pa ostanejo v opoziciji, čeprav ni KD odigrala vseh svojih kart.

To se je namreč pokazalo v trenutku, ko je KD sprožila krizo deželne vlade in razpustila koalicijo s PSI, PSDI, PRI in PLI, ker so jo v Trstu pustile na cedilu. Seveda pa je tem strankam šlo za to, da ostanejo v deželni vladi, ki ima gotovo večjo oblast od tržaške občine. Laiko-socialisti so krizo nemudoma izkoristili za to, da bi dali «Listi» tudi deželno vlogo. Govori se namreč, da utegne prej ali slej «Lista» vstopiti v deželno vladno koalicijo, v zameno pa bi spustila demokristjane k tržaškemu koritu.

S tem bi «Lista» postala le rezervno kolo demokrščanskega in socialističnega sistema oblasti, a bi ta sistem pogojevala kot «deželna» sila. Kaj to pomeni za Slovence, ki smo šovinistični pritisk občutili predvsem na Tržaškem, (obenem pa smo se tolažili, da je na Goriškem in celo v Benečiji bolje) si lahko kar predstavljamo. Zaprtost LpT do Slovencev bi se spojila z nasprotovanjem desnice KD in laičnih strank ter mlačnostjo socialistov. In to na deželni ravni, v Trstu, Gorici, povsod.

Zato smo v naslovu napisali, da so v Trstu nastala «nevarna razmerja». Pravzaprav je tudi vseeno, če za popravljanje pločnikov skrbi slovenski socialist ali zagrizen «melon». Razlika pa se pozna, ko se obravnava — na občini, v Trstu, ali na deželi — vprašanja slovenske manjšine.

To pa se bo prej ali slej zgodilo, saj napovedujejo obisk delegacije republiškega senata, oziroma komisije za ustavna vprašanja. Ožji odbor te komisije, ki obravnava zakonske osnutke za globalno zaščito Slovencev, se bo namreč srečal s predstavniki slovenskih organizacij, poslušal pa bo tudi mnenje pristojnih oblasti: županov, pok-

rajinskih predsednikov, deželne vlade. Kaj bodo rekli ti gospodje o naših zahtevah, če pa so v sporazumu za vodenje tržaških uprav zapisali, da se bo pač vsaka stranka zase zavzemala za tako zaščito, kot ji paše, vsekakor pa Slovence uvršča z drugimi kulturnimi in jezikovnimi komponentami tržaškega mesta (Istrani, Grki, Židi, Armenci itd)? Dovolj zgovorno je bilo tudi glasovanje v tržaškem občinskem svetu o zahtevi, naj se dovoli raba slovenščine. Proti so bili namreč vsi, od fašistov in demokristjanov do Liste za Trst in «laikov». Za po so glasovali komunisti, Parovel in štirje socialisti. Njihov glavni kandidat in sedanji podžupan Agnelli pa se je vzdržal, ker se mu zadeva ni zdela pomembna.

Vemo pa, da je nova koalicija, ki sloni na «nevarnih razmerjih» vzbudila dokaj začudenja in precej razprav med Slovenci. Prav v trenutku, ko naša skupnost potrebuje največjo stopnjo enotnosti, so jo tržaške izbire dokaj sbegale in jo sedaj pogojujejo. Skrbi nas, ker ne moremo najti skupnega jezika, pa tudi molčati ne moremo, samo zaradi ljubelega miru.

Potrebno je torej razčiščenje ob spoznanju, da je boj za dosego zakonske zaščite pervenstvenega pomena in da je za to potrebna enotnost na doslednih načelih, ki jih je naša manjšina doslej že dolga leta potrjevala. Polemike, ki zadevajo politična zavezništva in izbire Slovencev v posameznih strankah, ne moremo utišati, vendar pa si lahko pričakujemo, da ne bodo vplivale na naše skupne nastope. Obenem pa ne moremo dopustiti, da bi izbira skupine slovenskih socialistov pogojevala vse ostale. Brez dvomnosti in tudi brez slepomišenja moramo zahtevati, naj se čimprej obnovijo mehanizmi sporazumevanja med silami, ki so zagotavljale enotne nastope naše skupnosti, kajti politika «vsak po svoji poti» predstavlja preveliko tveganje, da bi zanjo nosili zgodovinsko odgovornost.

Stojan Spetič

Rajonski sveti niso torta za goste, pač pa svobodni glasniki prebivalstva!

Nekaj besed o rajonskih, oziroma okrožnih sosvetih. To niso nekdanje «konzulte», ki so imele zgolj posvetovalno vlogo, pač pa organi upravne decentralizacije, katerih delo ureja zakon. Dejstvo je pač, da Cecovinijeva uprava v teh letih ni izdala potrebnih pooblastil in tudi sicer ni rada poslušala mnenja sosvetov.

Kako malo je bilo mar «listarjem» za dejavnost rajonskih svetov dokazuje dejstvo, da je prejšnji občinski svet moral večkrat opozoriti občinske može, da so kršili zakon, ker niso poslušali mnenja, ki je bilo v nekaterih primerih kar obvezno.

Tudi novopečeni «sporazum» med «listarji», socialisti in laiki ni prinesel potrebnih novosti za rajonske svete, v brk tistim, ki se trudijo razlagati, da se je v to koalicijo prenesel «spopad med naprednimi in nazadnjaškimi silami». Mi smo doslej bili prepričani, da se zavezniki med seboj ne vojskujejo, pač pa to velja za nasprotnike. No, kakorkoli, pota Gospodova so nepredvidljiva...

Dogovor med Listo, socialisti in laiki je namreč povsem prezrl problematiko upravne decentralizacije. Na to so komunisti opozorili že na prvih sejah občinskega sveta v Trstu in tudi na sestankih načelnikov svetovalskih skupin. Očitno pa so nas «listarji», socialisti in laiki razumeli narobe. V mrzličnem iskanju sistemov za razdeljevanje stolčkov so pač razumeli, da so pozabili razdeliti tudi «torto» rajonskih svetov. Tako je bujna domišljija tržaškega socialističnega voditelja obrodila razdelitveni predlog, ki nas je spomnil na pravljico o razbojniku Ali Babi in njegovih pajdaših, kako so si delili plen v puščavski votlini: Listi, socialistom in laikom, ki predstavljajo nekaj manj kot polovico občinskega sveta, kar dve tretjini predsedstev (osem), komunistom in demokristjanom (prav tako nekaj manj kot polovica svetovalcev) po eno tretjino, torej vsakemu po dve predsedstvi. Mimogrede povedano je v prejšnji mandatni dobi imela eno predsedstvo, na vzhodnem Krasu, tudi Slovenska skupnost, a so jo mimogrede prezrli...

Nehvaležnost pa taka, če pomislimo, da je SSK prejela predsednika vzhodno-kraškega rajonskega sveta na osnovi dogovora s silami leve sredine, brez sodelovanja KPI, čeprav je na vzhodnem Krasu bila (in je) večinska stranka.

Na sestanku komunističnih rajonskih svetovalcev, ki je bil prejšnji ponedeljek in sta ga vodila tovariša Calabria in Monfalcon, je prišlo do presenetljive ugotovitve: rajonski sveti so zaživel v svojih pristojnostih šele v trenutku, ko je tržaško občino upravljal vladni komisar! Gre za nesmisel, a je pač tako: vladni komisar je bil tokrat celo občutljivejši za demokracijo in sodelovanje

ljudi, kot pa melonarska uprava prej in listarsko-socialistična uprava sedaj!

Sedaj menimo, da se rajonski sveti ne smejo vrniti na staro. Ni torej nujno, da se v njih odražajo nova politična razmerja, ki so se porodila v Trstu po dogovoru med Listo, socialisti in laiki. Prav nasprotno. Če hočejo rajonski sveti ohraniti samostojnost in obenem pristno zastopstvo prebivalstva, morajo tudi svobodno odločati o tem, kdo naj jih vodi v predsedstvih in v komisijah. Zato, torej, odklanjamo prelog razdeljevanja stolčkov, ki so ga javno povedali Lista, socialisti in laiki. Menimo pa, da se morajo rajonski sveti čimprej sestati in da se mora v vsakem posebej oblikovati taka večina, kot pač ustreza potrebam prebivalstva in ne nazadnje tudi razmerju političnih sil.

Prepričani smo, naprimer, da se mora v posameznih rajonskih svetih, med krajevnimi strankarskimi sekcijami, pričeti programsko preverjanje o resničnih potrebah prebivalstva, tako na področju urbanistike, javnih del, kakor tudi glede bivanjskih problemov. Pri tem nikakor ne smemo izostati problematika slovenskega prebivalstva, ki ne živi samo na Krasu, pač pa je prisotno v večji ali manjši meri takorekoč v vseh mestnih četrtih. O tej prisotnosti pričajo tudi slovenski rajonski svetovalci, med katerimi je tudi tokrat večina komunistov.

Ne gre za demagoško poudarjanje tega problema, pač pa za zares življenske probleme. Pomislimo samo na Kolonkovec in razlašanje za hitre ceste na Krasu, za problematiko urejanja znanstveno-raziskovalnega centra pri Banih in

Padričah, za urbanistične probleme slovenskih šol in vrtcev v mestu, za naše kulturne ustanove in nujnost odpiranja novih javnih prostorov za družabno in kulturno udejstvovanje.

Zato, torej, KPI ponavlja predlog, naj se krajevne sekcije strank in svetovalske skupine dogovarjajo, ne da bi pri tem pretirano škilili v ostale rajonske svete ali pa lovili glasove tržaških pokrajinskih vodstev strank, ki jim ni za samostojno življenje rajonskih svetov. Posebno še v nekaterih rajonih (oba kraška, svetoivanski, rojansko-barkovljanski, rocolski, škedenski, šentjakovski itd) je potrebna čimvečja strnjjenost demokratičnih, naprednih, Slovencem naklonjenih sil. Da bi se ne zgodilo, da bi kdo spregovoril v imenu slovenskega prebivalstva z razglašenimi toni, kakršne vsebuje z listarskim črnilom napisani sporazum za upravljanje tržaške občine in pokrajine.

Še posebej nas moti, da je predlog o porazdelitvi predsedstev izdelal občinski odbor in ga predložil svetovalskim načelnikom. S tem predlogom so se torej strinjali vsi odborniki tržaške občine (tudi slovenski socialistični odbornik za javna dela arh. Jagodić), čeprav predstavlja vnaprejšnje odrekanje rajonskim svetom kakršnekoli pogajalne moči in samostojne dejavnosti. KPI je predlog odklonila in se bo pogovarjala z vsemi, razen z misovci, seveda, v upanju, da ne bo naletela na gluha ušesa.

Za tržaški občinski odbor pa je to vse-kakor slab začetek! Če bi ga res morali ocenjevati samo po dejanjih, zasluži že prvo črno piko.

Pobuda sekcije KPI Opčine-Bani

NAŠE GLASILO POTREBUJE AKTIVNO SODELOVANJE TOVARIŠEV

21. avgusta so v okviru festivala komunističnega tiska sekcije Opčine-Bani, priredili razpravo o našem glasilu. Kljub slabemu vremenu, ki je potek praznika okrnilo, se je razprava udeležilo precejšnje število bralcev in naročnikov. Urod v razpravo sta podala tov. Wilhelm in tov. Kapelj, ki je bil sicer dolgoletni urednik Dela.

Najprej je tov. Kapelj na kratko orisal zgodovino časopisa, imenoval je nekatere njegove ugledne urednike, kot so bili Srebrnič, Regent in Pinko Tomažič. Že samo to bi moralo v današnjih sodelavcih Dela vzbuditi zavest, da ne sme naš časopis postati zgolj formalnost. Zaustavil se je pri njegovi današnji vsebini, ki po njegovem mnenju zahteva

več informiranja o delu občinskih uprav, pokrajine in dežele, ne samo kar se tiče Tržaške, ampak tudi Goriške, Benečije in Kanalske doline. Premostiti je treba ozek krog Trsta. «Treba je posvetiti večjo pozornost protifašističnemu, boju, NOB», je še dejal Kapelj, «dajati večji poudarek političnim ni ideološkim vprašanjem na način, ki bo razumljiv in zanimiv za bralce. Koristno bi bilo povzemanje (ne samo golo prevajanje!) člankov iz Rinascite in vsedrjavne strani Unità».

Med prvimi je spregovoril Bruno Križman z Opčin; dejal je, da časopis ne odgovarja potrebam in zahtevam bralcev, ker je v njem premalo splošne infor-

(Nadaljevanje na 4. strani)

Tresla se je gora, rodila se je miš (ali kriza Spadolinijeve vlade)

Ko je izbruhnila vladna kriza, prve dni avgusta, so vsi mislili, da se že pričinja najdaljša volilna kampanja zadnjega desetletja. Časopisi so že napovedovali datum parlamentarnih volitev za konec oktobra, tedniki pa so že objavljali neuradne vesti o novih kandidatih za zbornico in senat. Padla je namreč prva Spadolinijeva vlada in geslo socialistov, ki so jo vrgli, je bilo «danes Spadolini in nikdar več».

Končalo pa se je z obnovo natanko istega ministrskega sveta. Zamenjali niso niti enega ministra, razen podtajnika v predsedstvu vlade. Toda tudi to je bilo takorekoč obvezno, saj je prejšnji podtajnik Francesco Campagna umrl sredi poletja. Vse je torej ostalo pri starem, razen nekaterih programskih izjav in govoričenj o tako imenovanih «sistemskih spremembah».

Nova, druga Spadolinijeva vlada, ki sloni na «zavezništvu» petih strank krščanske, laične in socialistične demokracije, bo namreč nadaljevala tam, kjer se je nehala njena delovna doba prve dni avgusta: pri varčevalnih in davčnih ukrepih na koži državljanov, kajti razblinil se je namen Spadolinijeve vlade, da obdrži zadolžitev države v nekaj 50 tisoč milijard deficita. V resnici je ta defit že v prvi polovici leta dosegel 70 tisoč milijard, pred Božičem pa se že govori o deficitu stotisoč milijard lir. To pa, seveda, niso mačke solze in nekdo bo moral te državne dolgove plačati. Kdo naj jih plača, to je bilo osrednje politično vprašanje leta, vendar se o tem stranke niso bogve kaj prepirale. Za vse je bilo jasno, da bodo plačali tisti, ki plačujejo že vsa povojna leta: delavci in njihove družine.

Nanje se namreč vrača vsa teža gospodarstva recesije in inflacije. Nobene «sistemskih sprememb» v gospodarstvu, pač pa večje cene, večje tarife, večji davki in za priboljšek še pritisk kapitalistov, ki hočejo odpraviti nekatere pomembne dosežke delavskega gibanja, ki so ščitili kupno moč njihovih osebnih dohodkov.

Vprašanje cene delovne sile, torej novih pogodb (nanje čaka 8 milijonov zaposlenih delavcev) in druginjske doklade je tik pred počitnicami razgorelo ozračje v italijanski družbi. Najprej industriji, nato pa vsi ostali sloji delodajalcev, so preklicali dogovore o izplačevanju druginjske doklade, obenem pa sklenili, da se ne bodo šli pogajati o zapadlih delovnih pogodbah. Razredna napetost je naraščala in dosegla svoj višek med juljsko splošno stavko. Medtem so se gospodarske razmere v Italiji naglo slabšale tudi zaradi neznesnega finančnega pritiska ZDA, ki ga očitno ponazarja cena dolarja ne evropskih monetarnih tržiščih. Stvar pravzaprav niti ni tako komplicirana, kot bi kdo mislil. Dovolj je, da ne pozabimo, da italijanska industrija kupuje energijo in su-

rovine na tujem, vse pa plačuje s čedalje dražjimi dolarji.

Število brezposelnih je v poletnih mesecih doseglo 2 milijona in 300 tisoč. Jeseni, ko se bodo nehala sezonska dela na poljih in v gostinstvu pa bo število nezaposlenih preseglo 2 milijona in pol.

To so, torej, podatki ob katerih bi se morala vlada zamisliti. V resnici pa se je takoj umaknila, ko je zavohala razredni spopad. Spadolini in njegovi so vztrajno zatrjevali, da je treba spremeniti ceno delovne sile (torej priškrtniti delavske dohodke), drugega pa nič. O investicijah na Jugu in za nova delovna mesta niti besede več. Vlada se je celo bala tradicionalne vloge posredovalca med sindikati in kapitalisti.

V tem vzdušju je izbruhnila vladna kriza. Najbrž velja to, kar je zapisal komentator glasila KPI «Unità», da je vlada ravnala kot ropar: pobrala je, to kar je bilo mogoče, nato pa ušla pred sovjimi odgovornostmi.

Pa ni bilo samo to, kar je rahljalo odnose v vladni koaliciji in med političnimi silami. Šlo je za zunanjo politiko, ki je

ratura odnosov med strankami naglo razgrela. Vlada je nekaj dni pozneje padla, ko so se socialisti umaknili. Formica, Martelli in sam Craxi so poudarjali, da bo kriza težka in da tako ni več mogoče nadaljevati zakonodajne dobe. Formica, Martelli in Craxi so že govorili, da je edini izhod v parlamentarnih volitvah, ki bi okrepile PSI, ošibile KPI in KD ter tako odprle vrata «novi dobi» socialistične vodilne vloge v italijanski politiki.

Bilo je kot v poletnih večerih, ko se nenadoma nagrmadijo črni težki oblaki, zapiha vroč veter, na obzorju pa grmi in bliska. Vsi hite pospravljati na poljih in po domovih, ker mislijo, da se bo razbesnel vihar. V resnici pa pade le nekaj kapljic na izsušeno zemljo, naslednje jutro pa posije spet vroče sonce. Zemlja na poljih pa ostane izsušena, razpokana in žejna vode.

Tako se je končala tudi vladna kriza. Spadolini je sestavil novo vlado, socialisti pa so se zadovoljili z desetimi točkami o tako imenovanih «sistemskih spremembah». Zanimivo je, da se sploh ni več razpravljalo o davčnem dekretu

Korak nazaj

Na izvajanje poslanca Fortune se je Ministrski predsednik Spadolini včeraj drugače izjavil glede globalne zaščite Slovencev, kot se je bil lanskega oktobra pred enotno slovensko delegacijo. Do izraza so zopet prišle že znane «posebnosti» Slovencev v Benčiji in Reziji, kar pomeni poudarjanje starih tez, oziroma, korak nazaj v boju za dokončno rešitev problema naše manjšine.

K temu problemu se bomo še povrnili.

terjala čedalje jasnejše opredelitve. Vojsna v Libanonu in pokol Palestincev, vprašanje priznanja PLO, kriza v srednji Ameriki, spor okoli dobav tehnologije za gradnjo sibirskega plinovoda, gospodarska trenja med EGS in ZDA: o vseh teh vprašanjih je bilo opaziti v italijanski vladi skrajno negotovost in pomanjkanje pravih političnih smernic.

Toda kriza je izbruhnila tedaj, ko «je hotel Craxi». Ameriški časopisi, ki nimajo dlak na jeziku, so zapisali, da je tajnik PSI mrzil Spadolinija, ker je v njem videl konkurenta za vodstvo italijanske vlade v prihodnjih letih. Zato mu je podstavil nogo, ko je bilo le mogoče.

Zgodilo se je v parlamentu, ko so glasovali o nekem finančnem dekretu, ki ga je skrpal socialistični minister Formica. Vladi se je dotlej ničkolikokrat zgodilo, da je ostala v manjšini, vendar se nihče ni zmenil za to. Šla je naprej po svoji poti. Verjetno bi se tudi tokrat zgodilo isto. Kolikšno važnost so pripisovali dekretu priča predvsem dejstvo, da se glasovanja ni udeležila polovica parlamentarne skupine PSI. Manjkalo je tudi sam Craxi, ki je dan pozneje začel vreščati proti «prostim strelcem». Teh naj bi bilo 30, torej prav toliko kot odstotnih socialistov. Kljub temu se je tempe-

ministra Formice. Očitno je bil le pretvežam na katero so vsi takoj pozabili.

Komunisti med vladno krizo nismo stali ob strani. KPI je poudarjalo, da je mogoče rešiti politične, gospodarske in tudi sistemske probleme le, če se oblikuje nova demokratična vlada, v kateri bi sodelovali tudi komunisti. Pripravljene pa bi bili ocenjevati drugače tudi novo vlado, ki bi ne bila izraz zgolj neke vladne koalicije in tajništva političnih strank, pač pa bi se predstavila parlamentu z novimi obrazi ministrov, ki bi bili prej izvedenci, tudi iz vrst levice.

Socialisti so se takoj razburili in poudarili, da take vlade ne bodo nikoli sprejeli. In vendar je bil naš namen okrepiti vlogo levici v vladi, torej tudi socialistov. Toda to jih ni zanimalo. Poudarjali so predvsem nujnost ustavnih in sistemskih sprememb, ki naj bi (v bodoče) ojačali vlado in funkcijo predsednika ministrskega sveta. Mnogi so v teh zahtevah razumeli, da Craxi pripravlja teren za trenutek, ko bi zahteval zase vodstvo italijanske vlade. Očitno pa želi, da bi prevzel «močno vlado», ki bi je parlament ne nadzoroval in tudi ne vplival nanjo.

Rekli smo, da so se zadovoljili z 10 točkami, ki na splošno govore o nekate-

rih sistemskih spremembah. O ustavnih spremembah pa naj bi odločala medparlamentarna komisija.

Tu pa se je odprlo zanimivo politično vprašanje. PSI zahteva namreč korenite spremembe italijanske ustave, medtem ko komunisti poudarjamo, da bi jo morali najprej uresničiti, (naj mimogrede spomnimo samo na člene 2, 3 in 6 ustave, ki zadevajo narodne manjšine!). Šele potem, ko bi italijansko ustavo, ki je sad antifašistične enotnosti in torej še kar napredna, dosledno uresničili, bi lahko preverili, katere spremembe so potrebne. Tudi KPI misli, da bi kazalo kaj spremeniti, vendar ne tako, kot zahtevajo danes nekateri vneti zagovorniki teze, da je italijanska ustava zastarela in da je vseh napak v italijanski politiki kriv proporcionalni sistem na volitvah. Član našega tajništva Natta je nekajkrat opozoril na to, da bi morda kazalo odpraviti sistem dveh zbornic parlamenta. Ena bi zadostovala, saj bi zakone sprejemali hitreje. Več zakonodajne in upravne oblasti di lahko decentralizirali na dežele, pokrajine in občine. Večjo težo bi moral imeti «svet za gospodarstvo in delo» CNEL, ki ga ustava predvideva, a ni nikoli opravljal svojih funkcij itd.

Vsekakor je KPI pripravljena na soočenje, misli pa, da bi v tej razpravi bila potrebna enotnost levih sil. PSI pa misli drugače, saj poudarja, da bi zadostoval dogovor med KD in PSI. Na to ne pristaja niti predsednik republike Pertini, ki je v neki izjavi poudaril, da je bila italijanska ustava oblikovana s soglasjem vseh antifašističnih sil in torej tudi komunistov. Mnogi se tudi strinjajo, da je mogoče kaj spremeniti le, če se strin-

ja KPI. Tudi zato, ker je za ustavne spremembe potrebna dvotretjinska večina in je torej izbira jasna: ali se z njimi strinja KPI, ali jih morajo podpreti neofašisti. Ti pa res ne spadajo v okvir političnih sil, ki so oblikovale demokratični sistem v Italiji.

Kaj sedaj? Druga Spadolinijeva vlada bo najbrž spet životarila, kot prejšnja. Družbena napetost in razredni spopadi se bodo nadaljevali kot prej, spremljali pa jih bodo škandali in špekulacije, na katere se je javno mnenje žal že privadilo. In vendar narašča tudi v italijanski družbi spoznanje, da so potrebne korenite spremembe v politiki in v gospodarstvu. Te so pa možne samo s sodelovanjem komunistov. Moti se, kdor misli, da so nas dali v zmrzovalec. KPI je še vedno temeljna sila opozicije in predstavlja edino alternativo režimu, h kateremu odločilno prispevata krščanska demokracija in zadnji dve desetletji tudi socialistična stranka.

Enotnost levičarskih sil terja razčiščenje odnosov, mi pa smo prepričani, da je to razčiščenje možno in potrebno le ob konkretnem soočanju o problemih, ki tarejo italijansko družbo. Teh pa ne manjka.

st.s.

NAŠE GLASILO

(Nadaljevanje z 2. strani)

macije, vse preveč pa se v člankih poudarja spletkarjenje med strankami, ki je omejeno samo na Trst. Popolnoma manjkajo športne vesti in vesti o kulturnih dogodkih pri nas. Primerno bi bilo uvesti rubriko dopisovanja uredništvu,

ki bi po vsej verjetnosti sprožila marsikatero koristno polemiko. Ob koncu svojega posega je Križma dodal, da bi večji pristop mladine lahko popestril vsebino Dela, ki je večkrat nezanimiva in enolična.

Branko Lakovič, ki se razprave sicer ni udeležil, je tudi poudaril pomanjkanje športne informacije. V svojem pismenem posegu je zapisano, da bi bilo treba šport obravnavati tematsko, spremljati športno-politično življenje v našem mestu in deželi, soočati naše bralce s težavami, ki jih imajo naša športna društva. Predlagal je tudi nekaj tem, ki bi jim bilo vredno posvetiti več prostora.

Zelo živo je zadel tov. Viktor Sosič z Opčin, ko je dejal, da je KPI najbolj zastopana stranka med Slovenci, da pa imajo slovenski komunisti najbolj šibko glasilo, s katerim se res ne morejo pohvaliti.

Zanimiv je bil tudi predlog openske mladinke, da bi v Delu sestavili neke vrste anketo, s pomočjo katere bi od bralcev lahko zvedeli, kaj si od časopisa pravzaprav želijo in pričakujejo.

Kot rečeno, je bila razprava precej živahna in vsestranska. Predlogov in kritik je bilo veliko; našemu časopisu manjka pestrost, ki bi bralce lahko privabila in celo povečala njihovo število. Po nekaterih sekcijah je bilo že prejšnja leta govora, da bi sestavili skupine, ki bi v Delo redno dopisovale. Žal je do sedaj vsaka pobuda ostala le pri besedah - in kritikah - saj dejanskega sodelovanja ni. Brez dvoma so pobude, kot je bila openska, zanimive in koristne, ne moremo pa prikrivati želje, da bi se koristnost in zanimivost spremenila, čimprej, v plodno stvarnost.

Libanonska vojna še ni končana

Solidarnost z bojem Palestincev

O poteku libanonske vojne poročajo časopisi vsak dan, zato je ne bomo obnavljali. Zadostuje le nekaj ugotovitev, da je Izrael z očitno ameriškim navdihom izkoristil zapletenost mednarodnih odnosov in uresničil svoj dolgoletni sen napasti enote palestinske vojske v Bejrutu in južnem Libanonu ter si podrediti to državo, tudi s pomočjo krščanskega dela prebivalstva te arabske države.

Očitno po so se tudi Izraelci nekje uštel. Niso si pričakovali tolikšnega odpora palestinske vojske in prebivalstva. Libanonska vojna je trajala več kot dva meseca, izraelskim motoriziranim hordam pa ni uspelo prisiliti vojske PLO na kolena, kot so pred leti strli Egipčane, Sirce in Jordance. Po dveh mesecih spopadov je mednarodni, tokrat tudi ameriški pritisk prisilil Izrael, da se je začel pogajati in se je sprijaznil s častnim umikom nepremagane palestinske vojske iz Libanona v druge arabske države. Palestinskega odpora torej niso strli, pač pa bodo morali še naprej

voditi z njim računa, tudi zato, ker si je v teh mesecih vojne pridobil velik ugled in pomembno mednarodno solidarnost, če že ne pri vladah vsaj pri dobromislečih ljudeh.

Potek libanonske vojne je dokazal marsikaj, tudi grenka spoznanja. Dokazal je, naprimer, nemoč SZ in socialističnih držav do arabskega sveta. SZ si je zvezala roke z nepotrebno vojno v Afganistanu, mora pa se soočiti tudi s težavami na Poljskem, v arabskem svetu pa je ohranila samo še enega zaveznika, Sirijo, ki se pa ni hotela vpreči v vojno.

Svojo nemoč je dokazala tudi tako imenovana arabska fronta zavračanja. Libijski voditelj Gadafi si je najbrž zaslužil «Oskarja» za svoje početje, saj je Arafatu in Palestincem v Bejrutu brzojavil nasvet, naj storijo kolektivni samomor.

Svojo nemoč je dokazal tudi Egipt, ki je po podpisu campdavidskega miru upal, da bodo ZDA reševale probleme

Bližnjega vzhoda in pri tem upoštevale zahteve Kaira. V resnici pa v odločilnih trenutkih ZDA ne pozabljajo svojega žandarja na Bližnjem vzhodu, izraelske vojske in njenih voditeljev.

Zahodna Evropa je bila tudi izrinjena iz dogajanja, vrnila pa se je v trenutku, ko je pospešila posredovanja (franco-sko-egiptovska poduda v OZN) in se vključila v mednarodno mirovno silo.

Povsem nemočna pa je OZN, ki so jo ZDA povsem blokirale s svojimi «veti» v korist Izraela. Nilomur pa ni padlo na misel, da bi oklical proti Izraelu gospodarske in vojaške sankcije, kakršne si je Evropa dovolila na račun Poljske in Argentine.

Kljub temu pa so Palestinci z modrim in previdnim realizmom vsilili svetovni javnosti svoj problem. Sedaj so razkropljeni po drugih arabskih državah, ne bodo pa odnehali z bojem za pravično rešitev bližnjevzhodne krize. To pa je mogoče samo na en način: Izrael se mora umakniti za svoje zgodovinske meje izpred leta 1967, zapustiti mora zasedena ozemlja Cisjordanije in Gaze in tu naj se oblikuje samostojna Palestina, domovina palestinskega naroda, ki je sedaj razkropljen po vsem Sredozemlju. Ta država naj dobi mednarodna jamstva in tudi pomoč, da bo lahko v kratkem času dosegla ustrezno stopnjo družbene in gospodarskega razvoja.

Dokler se to ne bo zgodilo bo ostal Bližnji vzhod kot sod smodnika, ki lahko v vsakem trenutku eksplodira.

Na koncu tega kratkega komentarja še nekaj pripomb. V Italiji in drugod po svetu nismo opazili, da bi kdo organiziral manifestacije solidarnosti s Palestinci. Niti enotna italijanska sindikalna organizacija, ki je pred meseci organizirala manifestacije za Poljsko. Tudi nismo opazili, da bi se papež Janez Pavel II zavzel za usodo Palestincev tako, kot se je zavzel za vojno v južnem Atlantiku. Tedaj je obiskal obe vojskujoči se državi, Argentino in Veliko Britanijo. Da bi se podal v Sveto deželo ali v Libanon,

mu niti na misel ni padlo. Tja je šla le Mati Terezija iz Kalkute in vendar bi Vatikan lahko močno vplival na krščansko falango, ki je sedaj v senci izraelskih bajonetov prevzela vodilno vlogo v tej državi. Kai se bo zgodilo, če bodo Gemajelovi križarji skušali nadaljevati pokol palestinskih beguncev in njihovih družin, ki so ga začela izraelska letala?

Naj nam bo dovoljeno ugotoviti, da smo se tudi v tem primeru edini oglasili prav komunisti. Organizirali smo manifestacije solidarnosti in zahtevali, naj italijanska vlada uradno prizna PLO kot edinega zakonitega zastopnika palestinskega naroda. V okviru zavezništva NATO pa naj Italija in druge evropske države vplivajo na ZDA, da bodo zavzele do Palestincev drugačen odnos. Konec koncev je od tega odvisen mir na Sredozemlju, kjer živimo predvsem mi, ne pa Reagan in ZDA.

Ponosni smo tudi, da smo komunisti edini dejavnik pomiritve med ljudstvi Bližnjega vzhoda. KP Izraela je namreč

edina stranka v tej državi, ki združuje Žide in Palestince (tako kot KPI v naših krajih združuje Italijane in Slovence). Edina stranka, ki na občinskih in parlamentarnih volitvah v Cisjordaniji in Jeruzalemu zagotavlja Palestincem, simpatizerjem PLO, zastopstvo in večino županskih mest. Edina stranka, ki zagotavlja predstavniku palestinskega ljudstva v Izraelu, da ima svojega predstavnika v «knesetu», izraelskem parlamentu.

Nič čudnega, torej, če so izraelski komunisti, poslanci stranke «Rakah», edini protestirali proti rododomni politiki Begin in Šarona, katera so označili kot «morilce». Televizije vsega sveta so pokazale, kako so iz parlamenta nasilno odstranili naše tovariše. Mi smo nanje ponosni in nekega dne bodo nanje ponosni tudi Izraelci, ko bodo spoznali, da sta mir in sožitje z Arabci in Palestinci edina pogoja za njihov obstoj. Sicer bodo nadaljevali na poti, ki jo je ubral tudi nemški nacizem. Kako se je končal tretji Rajh pa vemo vsi.

Poljska, 31. avgusta 1982

POLOM SOCIALIZMA BREZ DEMOKRACIJE

Na zadnji dan avgusta so se pripravljali vsi: oblast, cerkev, prepovedana «Solidarnost». Vsak je pokazal, kaj zmore in kaj zna. Oblast (na Poljskem si ne upajo več reči «partija» ali «vojska») je več tednov svarila, grozila, obljubljala reforme in konec vojnega stanja, razpredala na ulicah in trgih tanke, policijo in vojsko. Cerkev je trmasto in vztrajno pletla še zadnje niti možnega dialoga, ki ga ostali dve komponenti sedaj še nočejo: v Čestohovi se je zbralo več kot pol milijona vernikov in msgr. Glomp je jasno povedal pogoje za kompromis (postopna legalizacija «Solidarnosti», osvoboditev Lecha Walesa in tisoč internirancev, prekinitve vojnega stanja) z oblastjo, ki bi ga bržkone sprejeli zmernejši elementi «Solidarnosti». Končno je tudi ilegalni sindikat pokazal, da kljub grožnjam, nasilju, vojnemu stanju, izsiljevanju in svarilom, še vedno uživa zaupanje velikih množic. Kajti na dan druge obletnice podpisa baltičkih sporazumov je šlo na ulice več tisočev ljudi. Ti pa so bili le najpogumnejši, ki so sprejeli neizbežen in napovedan spopad s policijo. Obračun prvega dne spopadov sta dve smrtni žrtvi, vendar to ni bistveno. Važno je, da je poljska vlada kršila sveto prisego iz leta 1980, da ne bo «nikoli več ukazala policiji, naj strelja na delavce». To se je v zadnjem letu ponovilo že drugič, kar potrjuje domnevo, da gen. Jaruzelski lahko računa na policijo, na vojsko, na birokracijo, direktorje, nikaikor pa nima za seboj ne delavcev, ne

kmetov, ne mladine, ne izobražencev. Njegov «socializem» je klasičen izraz države, kakršno je prikazoval Lenin v svojih delih: represivni aparat z vojsko, policijo in zapori, toda brez soglasja delovnih ljudi. Toda Lenin gotovo ni mogel misliti, da se bo v nekaj takega spreverila država, ki se razglša za socialistično.

In kaj sedaj? 31. avgust je dokazal predvsem eno: tako ni več mogoče naprej, vojaška oblast pa ni pomirila Poljske. Dala ji je uspavalno sredstvo, ni pa rešila gospodarskih problemov. Delavci za ta režim, za to oblast nočejo proizvajati, nočejo delati, tudi če imajo puške uperjene v hrbte. Gospodarska kriza pa je še hujša zaradi ameriškega in zahodnega bojkota. Tovarnam manjkajo nadomestni deli, poljsko gospodarstvo je čedalje bolj odvisno od sovjetske pomoči in s tem tudi od političnih pogojev Moskve. Reagan je tako pravzaprav s svojimi sankcijami potrdil znano blokovo delitev sveta in je pahnil Poljsko v še večjo krizo, saj njemu ni nikoli bilo mar za demokratizacijo poljske družbe, pač pa za destabilizacijo vzhodne Evrope.

No, pa smo pri vprašanju o bodočnosti. Kaže se brezizhodna, čeprav morajo dogodki zadnjega avgusta prisiliti Poljake k razmišljanju in spoznanju, da je edina pot v sporazumevanju, tistem sporazumevanju, ki se je travmatično prekinilo le mesec dni po prvem in zadnjem srečanju med Jaruzelskim, Glem-

pom in Lechom Waleso. In vendar ni mogoče vrteti kolesa zgodovine v obratno smer. Kar se je zgodilo ostane neizbrisno vtisnjeno v poljsko stvarnost: tudi prelita delavska kri. In vendar vsiljuje politični realizem (ki žal Poljakom manjka skozi vso zgodovino) družbeno in narodno spravo, ki naj upošteva skupne imenovalce nujnosti gospodarskih reform, oblik samoupravne demokracije, dialektike med oblastjo in samostojnimi sindikati, demokratičnega pluralizma političnih, idejnih in kulturnih tokov. «Realsocializem» je na Poljskem bankrotiral, ker se ni hotel sprijazniti s težnjami po demokratizaciji in ni hotel sprejeti sodelovanja idejnih tokov izven PZDP in njenih «satelitov» (izraz ni naš, pač pa ga uporablja PZDP v svojih dokumentih, ko govori o zavezniških strankah, članicah narodne fronte). Spoznati morajo, da predstavlja večji del «Solidarnosti» tudi težnjo po novih oblikah socializma, v katerega želi vgraditi tudi krščanske etične vrednote, marsikaj tudi proti sami volji Cerkve, ki tudi na Poljskem skrbi za svoje specifične interese in nekoliko manj za druge.

Seveda je narodna sprava možna le, če se bodo partnerji na pogajanjih otrsli lastnih ekstremistov: v partiji, v Solidarnosti in ob njej.

Bo prevladal realizem? Iskreno upamo, da bo tako, sicer bo samo ideja socializma v svetu doživela nov udarec, saj si socializem lahko predstavljamo prav v vseh oblikah, samo brez delavcev ne.

Komunist

Dogajanje na Poljskem

AVGUSTOVSKE DILEME

Pod bilanco letošnjega avgusta še niso potegnili črte, kajti meseca še ni konec. Ne glede na to, kdo bo izvajal seštevek, bodo avgustovski »stolpci«, povedano v jeziku računovodij, bogati, kajti vanje bo mogoče marsikaj vknjižiti. Ob koncu niti ne bo toliko pomembno, koliko je bilo v posameznih mestih nemirov in provokacij ter demonstracij ali manifestacij, kolikšno je bilo število njihovih udeležencev in s kolikšnimi policijsko-vojaškimi silami in sredstvi je morala intervenirati oblast, če je hotela ohraniti

ali znova vzpostaviti mir ter »zagotoviti varnost državljanov«.

Opis dejanj in obeležij javnega izražanja razpoloženja v še neurejenih razmerah v poljski družbi bo kajpada odvisen od avtorjev bilančnega seštevka. Nekateri bodo te sile imeli za »nepreračunljive« in »brezumnne«, torej za privržence »protisocialističnih in protiljudskih sil«; drugi jih bodo imeli za državljane ki se »ne sprijaznijo« z vojnim stanjem, ki se nadaljuje že deveti mesec. Za nekatere izmed presojevalcev bodo to pristaši »svobode« in »demokracije« za druge borci za »quasidemokracijo« in »quasi-svobodo«. Uradna tolmačenja govorijo o »političnem podzemlju« in udeleženci javnega izražanja nezadovoljstva naj bi manifestirali željo po vrnitvi pridobitev, ki so bile izboje-

vane ter s strani oblasti priznane v avgustu 1980, a jih je uvedba vojnega stanja v noči med 12. in 13. decembrom lani drastično ukinila.

Glede na vse to ni niti enostavno niti lahko sestaviti natančnega mozaika terminov ter formulirati njihov dejanski pomen. Če nič drugega, nas to opozarja na globoko zapletenost razmer, iz kakršnih poljski družbi doslej še ni uspelo najti izhoda. Tem javno izraženim konfliktom so prišle obletnice dogodkov izza bližnje in daljnje zgodovine prav le kot »formalni povodi«. Izzvale so jih, dejansko, nepresežene družbene dileme in razkoli, pri čemer so se že klasičnim in tradicionalnim nasprotjem pridružila še nova in najbolj sveža, sprožena z decembrsko vojaško akcijo.

O procesu »normalizacije«, ki so ga – kot se je izkazalo – s pretiranim optimizmom napovedovali v trenutku razglasitve vojnega stanja, še ni ne duha ne sluha. Še zmerom je v veljavi obljuba, da uradno ne bodo opustili nobenega izmed principov »družbene obnove«, za katero se je poljska družba pred dvema letoma izrekla s konsenzom, julija 1981. pa jo je verificiral tudi izredni kongres poljske partije. Uradno ne opuščajo družbenih reform, ustvarjanja široke fronte sporazumevanja, nadaljevanja družbenega dialoga in aktiviranja samoupravljanja. Toda javno življenje je še zmerom pod suspensom in se tako njegova pustota oziroma, mileje povedano, njegovo siromaštvo (strogo zamejeno z uradnimi spodbudami in doziranji) spreminja v pregrado za vsakršne nove tokove družbenega sporazumevanja in obnove.

Vojaške oblasti, partija, in vlada si ne nehajo prizadevati, da bi si pridobili privrženost in oporo v javnosti, katere nezaupljivost v vse, kar ji je uradno ponujeno, neizpolnjevanje nekaterih temeljnih obljub v zadnjih devetih mesecih ohranja in celo spodbuja. Gospodarstvo se ni rešilo drsenja v stagnacijo, življenjska raven beleži še naprej padajočo krivuljo, v veljavi ostaja nizka produktivnost dela, delovna disciplina pada, razcvetajo pa se špekulacije in pridobitniško na rovaš tržnih težav. Uradnim priznanjem glede vsega tega, naj jih izrekajo vlada, politbiro ali vojaške oblasti, čeravno so prav vsi ti imeli v rokah mehanizme vojnega stanja, so se v teh dneh pridružile nove obljube. Neizrabljeno devetmesečno obdobje, ki so ga imeli na voljo avtorji teh in mnogih drugih obljub, delajo nove obljube še bolj neprepričljive.

V zadnjih mesecih, še posebej v avgustu, bolj in bolj lansirajo »novo« obljubo, namerč to, da je »realizacija globokih, demo-

kratičnih reform, v družbenopolitičnem in gospodarskem življenju odvisna – kot je zapisano v avgustovski izjavi politbiroja CK PZDP – od ohranitve reda in miru«. Pogoj je torej povsem jasen, zato štejejo sleherno manifestacijo krnjenja javnega reda za avanturistično dejanje ter jo istoverijo z neodgovornostjo in neposrednim zoperstavljanjem obljubam o možni ukinitvi vojnega stanja do konca letošnjega leta. Ni pa pri tem odgovorov na vprašanje, ki ga javnost zastavlja vse pogosteje – ali ni miru, ker niso razrešena številna ključna vprašanja, ali pa je položaj, iz kakršnega Poljska ne najde izhoda, posledica dejstva, da v deželi ni miru?

Spomladi proklamirana težnja, da bi si partija pridobila privrženost ljudstva, predvsem – kot pravijo – »dušo delavskega razreda«, ni obrodila sadu. Avgustovska »žetev« je pokosila celo preostanke upanja. Tudi uradno so povedali, da postajajo ljudje, ljudstvo in družba vse bolj ravnodušni. Te dni je podpredsednik vlade Rakovski v intervjuju za neki varšavski časopis izjavil, da v različnih družbenih krogih opazno prevladujeta pasivnost in ravnodušni odnos do prizadevanj oblasti, ki želi državo popeljati iz krize. Zavaljo ravnotežja je dejal, da se državljanji »zapirajo vase« tudi po zaslugi akcij zakrkanih skupin »Solidarnosti.«

Družbena apatija postaja torej vse globlja. Značilna je tudi njegova ugotovitev, da celo najbolj sposobna administracija ne zmore izvajanja programa brez tvorne opore družbene skupnosti. Ali to pomeni, da zdajšnja poljska administracija takšne opore nima, da jo je izgubila, da je ta opora manjša in zagotovo šibkejša, kot so si jo obetali

ob uvedbi vojnega stanja? Simptomatično pa je, da so podobne izjave o družbenem bojkotu vseh vladnih ukrepov podajali Rakowski in drugi vladni predstavniki tudi že pred letom, lani avgusta in septembra. Tedaj so za takšen položaj obtoževali »Solidarnost«, katere likvidacijo ali suspenz so že pripravljali, ali so vsaj o njej resno premišljevali.

»Solidarnosti« javno ni že polnih devet mesecev, vendar v vsem tem času ni šla z dnevnega reda nobena izmed omembe vrednih dilem poljske družbe. Nekateri izmed njih so se, nasprotno, le še okrepile, navkljub zatrdjanju, da bodo oblasti ohranile »jeklene živce« ter vztrajale pri uresničevanju decembrskega programa. Še naprej zagotavljajo, da bodo ostali zvesti obnovi in družbenemu dialogu, aktiviranju samoupravljanja, obnovitvi sindikalnih dejavnosti, torej zvesto avgustovskim sporazumom iz leta 1980, iz kakršnih se je porodila »Solidarnost«. Kako realizirati vse to v razmerah suspenza družbenih dejavnosti?

Od decembra sem pa vse do avgusta ni prišlo do sklenitve sporazuma o miru niti s kmeti niti s sindikati oziroma z delavskim razredom niti s cerkvijo. V takšnih okoliščinah je napovedano formiranje »domoljubnega gibanja narodne obnove«. Ta težnja, kot je videti, v družbi, ki jo bremenijo in paralizirajo številni restriktivni ukrepi, ni naletela na odmev.

Marsikomu se utegne nemara zardeti nelogično, da je oblasti med vsemi družbenimi dejavniki uspelo ohraniti dialog edinole s cerkvijo. Dialog z njo »ni bil nikoli pretrgan«, je dejal Rakowski, ko je izrekal priznanje primasu Glempu za njegov »realizem in zmrnost«. Ta nelogičnost je samo navi-

dezna, kljub obsodbam na račun obnašanja »posameznih duhovnikov«, ki odpirajo »komaj zaceljene rane«. Dejstvo pa je, da sta se s suspenzom »Solidarnosti«, s tem, da je prišel delavski razred ob ta in ob sleherni drugi sindikat, ter s suspendiranjem delavskega samoupravljanja in javnega življenja znova okrepila družbeni vpliv in položaj cerkve kot pomembnega partnerja v poljski državi. Cerkev je dobila v roke argument, da postaja sila, ki se edina legalno bojuje za delavske pravice in svoboščine državljanov vobče. Oblasti pa, kot kaže, se tega manj bojijo, kot da bi dale delavcem pravico do lastne organizacije, do avtentične organiziranosti in aktivnosti.

Julija je Jaruzelski dejal, da je »napočil trenutek, ko se bomo opredelili bodisi za pot, ki ne vodi nikamor, ali za konstruktivne akcije«. Še v decembru je delal vtis, da se ve, za katero pot gre.

Zdaj se bolj kot tisto zimsko noč, ko je vojska prevzela vlogo arbitra, govori o vplivih zunanjega sovražnika. Na to nevarnost vnovič močneje opozarjajo tudi iz poljskih »zavezniških držav«. Zlasti iz Moskve in iz Prage pošiljajo signale, da jim niso ljubi tudi najmanjši dvomi glede izvajanja političnih in ekonomskih reform, samoupravljanja »neplodnega« pluralizma mnenj in interesov. Naj to povedo glasno, ali molče prehajajo poskuse obnove družbenega dialoga, vselej gre v bistvu za »zavezniško« nepripravljenost sprejeti reforme in gibanja, ki bi utegnili obujati spomin na čase, ko so se – po njihovem – uveljavljali pogoji za »kontrarevolucijo«. In tudi to je še ena izmed resnejših dilem, ki v sedanjih razmerah močno omejuje poljske možnosti. Miodrag DJUKIĆ

Nahum Goldmann

Kam greš, Izrael?

(Die Zeit)

Predrzna izraelska invazija v Libanon in obleganje zahodnega Bejruta bosta imela nepredvidljive posledice, ki bodo pretežno negativne, toda morda tudi pozitivne vrste.

Kar zadeva negativne, se je Izrael s tem spravil v doslej najhujšo politično osamitev. Tako v Združenih narodih kot tudi v svetovnem javnem mnenju je praktično sam, še vedno ga podpirajo le Združene države in s tem tvegajo, da si bodo za vselej odtujile arabski svet. Po vojaški plati bo Izrael nedvomno zmagal; kajpada ni nobenega razloga za to, da bi bil na to ponosen, kajti za kaj takšnega je njegova premoč nad PLO prevelika. Vendar pa lahko nekdo zmaguje iz bitke v bitko, pa vendarle izgubi vojno: v nemškem jeziku je zato izraz »sich totsiegen« (v prostem prevodu: zmagaj, ki zmagovalca ubije, op. pr.)

Doslej so vse vojaške zmage Izraela povzročile le nove politične težave, še največ pa nenavadno hitra zmaga v šestdnevni vojni, ki je bila privedla k sedanjemu položaju. K temu je treba dodati še dejstvo, da se je Izrael tokrat prvič spustil v vojno, v kateri nastopa brez slehernega dvoma kot napadalec. Vlada k temu nima soglasja vse-

ga prebivalstva, marveč proti invaziji ostro protestira manjšina.

Seveda na svetu ni stvari, ki bi imela samo slabe plati. Izraelsko vkorakanje v Libanon bi utegnilo imeti tudi dve ugodni posledici, ki ju Begin ni videl in si ju tudi ni želel. Prva bi bilo spoznanje PLO, da se je treba odreči vojaškemu boju s terorističnimi napadi na Izrael, ker takšna metoda pač ne nudi nikakršnega upanja na uspeh, ter s pomočjo ustanovitve vlade v izgnanstvu osredotočiti bitko na povsem politično raven. Druga pa bi bila, če bi se med Ameriko in Izraelom razvilo takšno globoko neskladje v stališčih, ki bi privedlo do preusmeritve ameriške politike na Bližnjem vzhodu. Takšna preusmeritev bi morala povzročiti padec Begin in spremembo izraelske politike, saj so Izraelci kljub vsej trmi in domišljavosti dovolj modri, da dojamejo, da brez podpore Združenih držav nimajo nikakršne možnosti, da s svojo politiko izzivanja uspejo.

Dolgoročne posledice libanonske pistolovščine pa bi bile hako še bolj pomembne. Gre za vojno, ki je prekretnica v

zgodovini židovskega ljudstva. Opira se na jedro nekega vprašanja, s katerim se svet ukvarja že stoletja: na tako imenovano židovsko vprašanje, na vprašanje odnosov med Židi in nežidi.

Nekaj let so ne samo optimisti, marveč tudi odgovorni politični realisti upravičeno lahko upali, da je židovsko vprašanje enkrat za vselej vkraj. Danes se je izkazalo, da so ta pričakovanja utvara.

ENKRATEN DOGODEK

Dva svojevrstna dogodka — eden negativne, in drugi pozitivne vrste — sta opravičevala optimizem v pristopu. Prvi je bil holokavst s sistematično in z znanstveno skrbnostjo opravljeno moritvijo šestih milijonov Židov, drugi pa ustanovitev židovske države, potem ko je bilo židovsko ljudstvo dve tisočletji v diaspori. Oba dogodka sta po svoje enkratna.

Podle uničevalne vojne so vedno bile in prav tako je bilo vedno tudi grobo odstranjevanje notranjepolitične opozicije, vendar pa ne eno ne drugo nikoli ni imelo permanentnega značaja, kakršnega je imel protisemitizem. Kar pa zadeva židovsko državo, je brez dvoma enkratno dejstvo, da narod, ki je preživel dve tisočletji razsejan po ducatih dežel, ni opustil hotenja po svoji izvirni domovini in se mu je posrečilo v delu te dežele vnovič ustanoviti lastno državo.

Holokavst in ustanovitev židovske države sta opravičevala predpostavko, da je židovsko vprašanje dokončno rešeno. Tako demokratične kot tudi komunistične države, ki so naredile komaj kaj bistvenega, da bi obvarovale Žide pred uničenjem, ki jim ga je bil pripravil Hitler, so imele slabo vest. Ta občutek krivde je bil vzrok za to, da se je svet dolga leta sramoval biti protisemitski in je Žide obravnaval «v rokavicah». Tudi tista dvetretjinska večina Združenih narodov, ki je glasovala za ustanovitev židovske države, je posledica te slabe vesti. Po drugi strani pa je ustanovitev Izraela radikalne cioniste privedla do tega, da so se prepustili veri v naivnogenialno poenostavitve židovskega vprašanja, kakor ga je bil postavil Theodor Herzl — v to namreč, da se bodo, ko bo ustanovljena židovska država, v njej kmalu naselili milijoni Židov in da bo s tem židovske razselitve, ki naj bi bila podlaga židovskega vprašanja, konec.

Obe pričakovanji sta bili varljivi. V skoraj štiridesetih letih, ki so minila od konca vojne in od osvoboditve iz koncentracijskih taborišč, je zrasel rod, ki je doživljal holokavst le v otroški dobi ali pa je bil rojen po njem. Večina je bila takšnih, da niso želeli, da bi jih spominjali na to. Še več: mnogi dvomljivi «zgodovinarji» so hoteli celo dokazovati, da koncentracijskih taborišč v resnici ni bilo. Tudi mnogi drugi se niso sramovali vnovič postati protisemitski. Protizidovski incidenti se v mnogih deželah sveta, tako demokratičnih kot komunističnih, množijo.

Na protisloven način pa obstajajo hkrati tudi pozitivni simptomi, ki pričajo o vnovičnem obujanju židovskega vprašanja. Tako izide naprimer v Franciji skorajda sleherni mesec knjige, posvečena židovskemu problemu, pri čemer gre deloma za knjige, ki pretirano povečujejo posebnost židovstva, oziroma za takšne, ki ga ideološkoabstraktno razlagajo ali veličajo.

Kaj se dogaja s privlačnostjo države Izrael? Potem ko je bila ustanovljena, se je tja preselilo manj kot dvajset odstotkov židovskega ljudstva. V zadnjih letih se je priseljevanje zmanjšalo — leta 1981 se je prvič pripetilo, da je bilo število izseljenih (predvsem mladih ljudi) večje od števila priseljenih (v veliki večini starejših ljudi).

Le redka so bila obdobja židovske zgodovine, v katerih ni bilo nikakršnega židovskega vprašanja — morda v obdobju osvojitve Palestine ter kraljevin Judeje in Izraela. Vendar pa je bilo takšnih obdobji kmalu konec. Uničenju prvega templja in izgonu v Babilon je po kratkem obdobju neodvisnosti sledila nesrečna vstaja Bar-Kohba, nato pa so Jeruzalem porušili Rimljani. Tako se je začela tretja židovska diaspore, ki traja še danes. Židje so «normalen» obstoj ljudstva v svoji lastni državi doživljali le v kratkih obdobjih svoje zgodovine.

Kajpada je moč tudi pri drugih narodih zaslediti manjšine, ki žive zunaj matičnih domovin, enako kot v diaspori. Vendar pa traja, prvič, takšen poseben obstoj v najslabšem primeru le nekaj rodov, drugič pa so manjšine, ki žive zunaj meja matičnega naroda, za letega brez velikega pomena. Dejstvo, da žive v Južni Ameriki milijoni Italijanov, v Združenih državah pa milijoni Ircev in Nemcev, nima za Italijo, Irsko in Nemčijo nobenega pomena. Nemške manjšine v Združenih državah ni moč obravnavati kot temeljni sestavni del nemškega naroda. Židje so v zgodovini edini narod, ki že dva tisoč let živi razpršen po vsem svetu. Četudi je bil njih velik del uničen ali pa se je brez ostanka pustil asimilirati, so še vedno ostali mnogi, ki so neomajno vztrajali v svojem posebnem statusu Židov.

Ta sposobnost, da ne izginevajo brez sledu, je v prvi vrsti posledica židovske religije. Ko je veliki talmudist Johanan Ben Zakai — ki je nasprotoval vstaji Bar-Kohba, ker je bil mnenja, da se morajo Židje podati rimskemu gospostvu — kljub odporu radikalnih nacionalistov navezal odnose z Rimljani ter dobil od Tita dovoljenje, da odpre v Jawne židovsko visoko šolo, je sam — in ne židovski kralji ali bojevniki — utemeljil pravi poseben status Židov in trajnost njihove diaspore. Židje so se kot poseben narod utrdili s pomočjo tistega, kar je Heine imenoval «prenosna domovina»: s pomočjo religije, ki so jo prenašali s seboj. Le-ta je opredeljevala obstoj — individualni ali kolektivni — Židov v sleherni pomembni ali nepomembni razsežnosti, enoznačno ter dan za dnem.

Skozi stoletja se je židovsko vprašanje izražalo predvsem v odnosu židovske manjšine do večin, sredi katerih so živeli. Medtem ko so odnosi med večino tako imenovanih «normalnih» narodov preprosti in klasične narave — če so negativni, so prežeti s sovraštvom ali zavistjo, če so pozitivni, pa s občudovanjem in poveljevanjem — pa odnos med Židi in nežidi nikoli ni bil preprost, marveč vselej protisloven in neharmoničen.

Židje so občudovali nežide in jim zavidali spričo njihove dejanske premoči, spričo položaja, ki so ga imeli nežidje kot oblastniki in lastniki zemlje, toda hkrati so jih spremljali z zaničevanjem in sovražnostjo, kajti kljub politični in gospodarski šibkosti jih je prežemala zavest o duhovni, moralni

in verski premoči, ki naj bi jo imeli nad narodi gospodarji. Bolj kot dolgovazne teorije izražajo to dvojnost židovskih občutkov šale:

Dva Žida se sprehajata, ko enemu od njiju spusti ptič nekaj na plešo. «No, vidiš», reče prijatelju, «za gojim (nevernike) pa pojejo».

Za obema Židoma se na promenadi sprehajata dva protisemista, ki ju dogodek neznanosko zabava. «Ali bova to kar tako požrla?» vpraša eden od obeh Židov. «Kaj hočeš», odvrne drugi. «Onadva sta v dvoje, midva pa sva sama».

NENAVADNI ŽID

Dvojnost velja tudi za odnos nežidov do Židov, pa ne samo v časih, ko so bili Židje diskriminirani in preganjani, kot je bilo na primer v srednjem veku, marveč tudi danes, ko v večini dežel sveta Židom priznavajo enakopravnost in ko se ta enakopravnost uresničuje v politiki, gospodarstvu in duhovnem življenju. Večina nežidov zavida Židom njihovo inteligenco, njihov uspeh v finančah ter njihov položaj v kulturnem življenju; zavist se pri tem meša z občudovanjem. Tudi v demokratičnih deželah kot so Združene države dojemajo nežid Žide kot nekaj tujega; tudi najbolj tolerantni Američani bo osupnil, če ga bo človek povprašal, ali bi bil pripravljen za predsednika voliti Žida.

V nobeni državi sveta se ni zgodilo, da bi se Židje pustili brez sledu asimilirati, razen tistih, ki so se dali krstiti, ki so zanikali vse židovsko in ki so po nekaj rodovih izgubili sleherni stik z židovstvom. Po eni strani se Židje počutijo kot manjšina, kot podrejeni in so nenehoma čuječi, da jih ne bi vnovič doletela diskriminacija, po drugi strani pa se ostro odzovejo na najbolj neznamenit izraz protisemitizma. To je rodilo tiste organizacije, bodisi nacionalne zveze bodisi mednarodne povezave, kot je židovski svetovni kongres, ki so si zastavile nalogo braniti židovske pravice.

nadaljevanje prihodnjik

PRISPEVKI

Ob rojstvu hčerke Elizabet, daruje Marjan Žerjul iz Prebenega, 20.000 lir za Delo.

V počastitev spomina tragično preminulega Alberta Grudna - Bliska, prispeva sekcija KPI Devin - Nabrežina, 100.000 lir za sklad Dela.

Darovalcem se zahvalujemo.

DELO - glasilo KPI
za slovensko narodno manjšino

Direktor ALBIN ŠKERK

Ureja uredniški odbor

Odgovarja FERDI ZIDAR

Uredništvo in uprava:

Trst - Ulica Capitolina, 3

telef. 76.48.72, 74.40.47

Dopisništvo v Gorici: Ulica Locchi, 2

telef. 24.36

Poštni tekoči račun 11/7000

Letna naročnina 6.000 lir

Tisk: Tipolitografija Stella snc

Ulica Molino a Vento 72 - Trst